

Konya Gevale Kalesinde Bulunan Bir Zihgir; Türk Sanatında ve Okçuluğunda Yeri

Observations on a Zihgir Found in Konya Gevale Castle in the Context of its Place in Turkish Archery

Erkan Aygör*

Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Konya, Türkiye

Associate Professor, Necmettin Erbakan University, Faculty of social sciences and humanities, Department of History of Art, Konya, Türkiye

eaygor@erbakan.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0001-7288-6654>

*Corresponding Author / Sorumlu Yazar

Zekeriya Şimşir

Dr Öğr. Üyesi., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Konya, Türkiye

Assistant Professor, Necmettin Erbakan University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of History of Art, Konya, Türkiye

zsimsir@erbakan.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0001-5827-6235>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

DOI: 10.31591/istem.1353205

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi: 31.08.2023

Accepted / Kabul Tarihi: 13.12.2023

Published / Yayın Tarihi: 31.12.2023

Cite as / Atıf: Aygör, Erkan - Şimşir, Zekeriya. "Konya Gevale Kalesinde Bulunan Bir Zihgir; Türk Sanatında ve Okçuluğunda Yeri". *İstem* 42 (2023), 85-122.

<https://doi.org/10.31591/istem.1353205>

Plagiarism / İntihal: *This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.*

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) / Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari- 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslar arası Lisansı altında lisanslanmıştır."

Konya Gevale Kalesinde Bulunan Bir Zihgir; Türk Sanatında ve Okçuluğunda Yeri

 z

Zihgir genellikle okçulukta başparmağın takılan bir yüzük olup, yaralanmaları önlemek ve koruma sağlamak için kullanılmıştır. Günümüz bilgilerine göre zihgir genellikle dayanıklı malzemelerden kemik, boynuz, metal gibi tarih boyunca imal edile gelmiŐtir. ÇalıŐmanın esas amacını, sedef gibi kırılğan bir malzemeden zihgir yüzüğünün imal edilmesindeki nedenin araŐtırılması oluŐturmaktadır. Gevale Kalesinde bulunan sedef bir zihgir ile daha önce karŐılaŐılmaması da çalıŐmayı önemli bir konuma taŐıtmaktadır. Araştırmalarımızda ve son verilerde zihginin kadın, erkek ve çocuklarda kullanıldığı görülmektedir. Ancak müzelerdeki Osmanlı dönemi padişah zihgirleri ve günümüzde geleneksel okçuluk sporu yapan erkeklerin başparmak ölçüleri dikkate alındığında; araştırma ile Gevale Sedef Zihgirinin bir erkeğe ait olabileceği ispat edilmeye çalıŐılmıŐtır. Diğer bir sorun zihginin ilk ne zaman ortaya çıktığı, kullanılmaya baŐlandıėıyla ilgilidir. Zihginin ilk ortaya çıkıŐı ele alınırken, örneklerinin yetersizliğinden dolayı, okçuluk ve atlı okçuluğun görüldüğü sanat eserlerinden yola çıkılarak birtakım veriler elde edilmeye çalıŐılmıŐtır. Bunun için Türklerde yay tutuş ve ok atışı esnasındaki başparmak ekıŐi üzerinde durulmuŐtur. Aynı zamanda zihgir bir takı olarak da yüzük eŐidi Şeklinde kullanılmıştır. Zihgirlerde kullanılan malzeme, ne amaçla yapıldıkları ve eŐitleri irdelenmiŐtir. Türk k lt rindeki atlı okçuluğa bağlı olarak yeri, sanat eserlerindeki örnekleri minyatürler, ini, sikke ve metal küçük el sanatlarındaki formları deėerlendirilmiŐtir. Makalede Konya Gevale Kalesi Arkeolojik kazılarında ortaya çıkartılan; sedef zihginin yapılıŐ amacını, kimin tarafından kullanıldığı, dönemi üzerine ayrıntılı bir irdeleme yapılmıŐtır.

Anahtar Kelimeler: Ortaağ Arkeolojisi, Zihgir, Y z k, Okçuluk, Atlı Okçuluk.

Observations on a Zihgir Found in Konya Gevale Castle in the Context of its Place in Turkish Archery

Abstract

Zihgir is worn on the thumb in archery in order to prevent injuries and provide protection. To our knowledge, zihgir has generally been produced throughout history from durable materials such as bone, horn, and metal. The main purpose of the study was to investigate the reason for producing zihgir ring from a fragile material such as pearl. The study is also important in that a zihgir made from pearl found in Gevale Castle has not been encountered before. According to our reviews and the recent data, it is seen that zihgir has been used by women, men, and children. However, considering the zihgirs belonging to the Ottoman sultans displayed in museums and the size of the thumbs of men who engage in traditional archery sport today, it was aimed to prove in the study that Gevale pearl Zihgir could belong to a male. Another issue is related to when zihgir appeared for the first time and started to be used. While investigating the first appearance of zihgir, due to insufficient samples of zihgir, it was tried to obtain some data based on works of art depicting archery and mounted archery. For this purpose, the thumb pull during holding bow and shooting arrow in Turks was investigated. Zihgir has also been used for jewelry purposes as a type of ring. In the context of Konya Gevale example, the materials used in zihgirs, the purpose of their production, and types of zihgir were analyzed. In addition, the place of zihgir in relation to mounted archery in the Turkish culture, its examples in works of art, and its forms on miniatures, tiles, coins, and metal handcraft were evaluated. In this article, an in-depth analysis was performed on the pearl zihgir found in the archeological excavations held in Konya Gevale Castle, its purpose of production, who it was used by, and its period.

Keywords: Medieval archeology, Zihgir, Ring, Archery, Horse Archery.

Giriş

Gevale Kalesi, Konya'da Selçuklu ilçesi sınırları dâhilinde, Sarayköy yakınında bulunmaktadır. Konya'nın batısında yaklaşık 10 km'lik bir uzaklıkta yer almaktadır. Kale, volkanik bir dağ olan Takkeli'nin 1675 metre rakımlı zirvesinde yer almaktadır. Konya Ovasına hâkim bir noktada, oldukça stratejik bir konumdadır (Fotoğraf: 1). İlk çağlardan itibaren yerleşim gören kalenin merkezi, Roma, Bizans, Selçuklu ve Karamanoğulları döneminde kullanılmıştır (Önder, 1971, 84). Karamanoğlu Mehmet Bey H.729-M.1328-1329 yıllarında kaleyi ele geçirmiş ve yaklaşık 150 yıl Karamanoğlu hâkimiyetinde kalmıştır (Turan, 1998, 606). Fatih Sultan Mehmet 1466-1467 yılında Karaman seferi sırasında Gevela Kalesi'ni Osmanlı sınırlarına katmıştır (Konyalı, 1975, 170, ;Uzunçarşılı, 1998, 88-89; Oral, 1958, 82) (Fotoğraf: 2). Gevale Kalesi kazıları ve restorasyon çalışmaları 2013-2022 yılları arasında Müze Müdürlüğü'nün başkanlığında, Selçuklu Belediyesi'nin maddî destekleriyle Prof. Dr. Ahmet Çaycı'nın koordinatörlüğündeki bir bilim heyeti tarafından yürütülmüştür. Kazı çalışmalarında ortaya çıkan mimari kalıntılar (Çaycı-Şimşir, 2019, 49-62.) ile taşınabilir eserlerden; seramikler (Özdeniz-Şimşir, 2020, 59), cam bilezikler (Yavuzylmaz, 2017, 49), savaş aleti güller (Şen, 2019, 189-227) ve ok uçları (Aygör 2018, 283) yayınlanmıştır. Ayrıca kazılarda; kemik malzemeden yetişkin zihgiri, çocuk zihgiri (Aygör-Acar, 2022, 1235) ve esas makalenin konusu olan sedef zihgir ele geçmiştir. Gevelenin yakınında bulunan ve kazı çalışmaları planlanan Filolabad Sarayı ve çevresinde de benzer malzemelerin bulunması beklenmektedir (Çaycı-Şimşir, 2019, 303).

Makalenin ana konusunu oluşturan sedef zihgir; 2 Eylül 2015 tarihinde Gevale kalesi zirvesindeki kazı çalışmaları esnasından bulunmuştur. G2 açmasının içerisinde yer alan sarnıçta boşaltma işlemi gerçekleştirilirken zihgir ortaya çıkmıştır. Yüzüğün bulunduğu yer tarihlendirme konusunda statigrafik değerlendirmeye imkân vermemektedir (Çizim: 1,2).

Zihgir, ok atışı esnasında sağ elin başparmağına takılan yüzüktür. Parmak boğumunu yaralanmalardan korumak amacıyla yapılmışlardır. Okçuların yayı çekerken sağ ellerinin başparmaklarına incinmemesi için taktıkları genellikle kemikten halka şeklindeki yüzüğe zihgir adı verilir (Küçükaşçı, 1998, 55). Şast olarak da adlandırılmıştır. Şest, şın-sad ile şast şekliyle de yazılmakta olup, Farsça bir kelimedir. Aslen altmış demektir. Ayrıca, kemankeşlerin zihgiri anlamına da gelir. Şasta almak şeklinde, nişan almak anlamında kullanıldığı gibi, balık oltasının topu manası da vardır (Yavuz-Canatar, 2010, 244). Diğer isimleri Osmanlı döneminde zingir, zehgir, zikir (Seyhani), zekir (Bursa), zeykir (Ankara, Niğde, Eskişehir, Malatya, Kahramanmaraş, Gaziantep), zufkür (Tekirdağ) şeklinde olup, Arapça küştibân, İran eserlerinde ise engüştvane olarak geçer (Tietze- Gilbert, 1967,159). Zihgir sadece okçu yüzüğü değil, aynı zamanda takı, aksesuar olarak da kullanılmıştır.

Gevale Kalesi kazı çalışmalarında ele geçen zihgirin yapım malzemesinin sedef olması ilginçtir. Sedef organik kökenli bir taştır. Midye, istiridye, salyangoz gibi deniz canlılarının kabuk kısmında bulunur. Sedef çok sert olmayıp narin bir mal-

zemedir. İnce ve kırılğan bir yapı göstermektedir. Sedef Türk sanatında daha çok kakmacılık gibi tekniklerle birlikte ikincil bir malzeme olarak tercih edilmiştir (Hasol, 1998, 399). Ahşap, bağa, altın, gümüş türü sert malzeme üzerinde süsleme amacıyla kullanılmıştır. Ana yapım malzemesinin tamamen sedeften üretildiği yü-zük ve benzeri bir uygulama ile karşılaşılmamıştır. Bu da Gevale'nin sedef zihgirini nadide bir parça haline getirmektedir.

1. Zihgir ve Türk Okçuluğu

Askeri okçuluğun ilk defa M.Ö. 2000 yıllarında İspanya'da Levante bölgesindeki mağara resimlerinde ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Göksu, 2018, 49) (Fotoğraf: 3). Neolitik dönemde Almanya, İsviçre, Rusya ve Hollanda da birçok yerleşmede yay ve ok bulunmuştur (Göksu, 2018, 51-53). Anadolu'da Çatalhöyük'te ok ve yay kullanımını gösteren duvar resimleri bilinmektedir (Bingöl, 2015, 25) (Fotoğraf: 4). Bu yayların ortak özelliği uzun tek parçadan imal edilmiş olmalarıdır. Mısırlılar M.Ö. 3000'lü yıllarda kendi boyları kadar büyük çapta tek parçalı yaylar kullanıyorlardı (Fotoğraf: 5). Mısırlılar ve Hititler'in M.Ö. 1200'lü yıllarda hareket halindeki savaş arabasından ok atışı yapabildiklerini görmekteyiz (McMahon, 200,70). Hititlere ait ok ile avlanan figür dikkat çekicidir (Canby, 1989,120) (Fotoğraf: 6). Asurlular'ın M.Ö. 1000-800'lü yıllarda kısa yayları geliştirdikleri belirtilmektedir (Lobell- Powell, 2015,31) (Fotoğraf: 7). Aynı çağda Tuna'dan Çin'e kadar yayılan İskitlerin de kısa yayı ve atlı okçuluğu kullandıkları günümüze ulaşan sanat eserlerinden anlaşılmaktadır (Fotoğraf: 8). Her iki büyük medeniyetin aynı çağda atlı okçuluğu kullandıkları bazı sanat eserlerinde görülmektedir (Fotoğraf: 9,10). M.Ö. 8. yüzyılda Asurlular cins atlara, ağırlıklarını atın omuzuna vererek biniyorlardı. Böylece at hareket halindeyken ok atabiliyorlardı. Asurluların at üzerinde ok atmayı Orta Asyalı İskitlerden öğrendikleri kabul edilmektedir. Zaten atlı okçuluğun önemli bir keşfi olan üzengi de Orta Asya kökenlidir. Asur İmparatorluğunun sonu da İskitlerin saldırıları sonucu oluşmuştur (Keegan, 1995, 137). Burada bizim konumuz açısından önemli olan husus ilk kez atlı okçuluğun keşfidir. Çünkü temelde zihgir kullanımı at üzerinde giden savaşçının ok atabilmesine imkân sağlıyordu. Dünya üzerinde okçulukta temelde iki atış tekniği kullanılmaktaydı. Batılı toplumlarda üç parmak atışı, doğulu toplumlarda ise başparmak atışı uygulanmaktadır. Geleneksel Türk okçuluğunda okun başparmak ile çekilmesine "başparmak çekişi" denilmektedir. Bu teknikte başparmağa zihgir denilen okçu yüzüğü takılır (Göksu, 2018,127). Zihgir ise başparmak atışı ile kullanılmaktadır (Fotoğraf: 11,12). Zihgir kirişi kavrayarak hareket halinde isabetli atışa imkân vermektedir. İster Asurlular'da ister İskitler'de ilk kez atlı okçuluk ve kısa yay kullanımını ortaya çıksın; kısa kompozit yayın en etkili ve yoğun bir biçimde kullanılması Türkler tarafından gerçekleşmiştir. Hunlar'dan Osmanlı'nın ateşli silahlara geçtiği 18. yüzyıla kadar, Dünyada ki tüm Türk devletleri kısa kompozit yayı kullanmışlardır (Karpowich, 2018, 21-23).

İlk kez zihgirin ortaya çıkması ise tartışmalı bir konudur. Çalışma esnasında

incelediğimiz zihgir örnekleri genelde Orta çağa aittir. İskit, Hun, Göktürk kurganlarında zihgir bulunmaması ilginçtir. Araştırmalarımızda ve konunun uzmanları ile yaptığımız görüşmelerde Jale Özlem Çerezci ve Yaşar Çoruhlu Orta Asya'da zihgir örneği görmediklerini ifade etmişleridir. Ortak kanaat; deri veya organik bir malzemenin zihgir kullanmış olabileceği üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Zihgir üç bölümden oluşur; bunlar damak veya kaş, kulak ve eşik kısımlarıdır. Zihgirin başparmak üzerine oturan uzunca yerine damak veya kaş denilmektedir. İç tarafına, bazen deri yapıştırılan kısma kulak, kiriş takılan dış kenarına ise eşik adı verilir. Bu tanım okçuluk amacıyla yapılan zihgirler içindir. Benzer şekilde takı ve aksesuar işlevinde kullanılanlar da aynı forma sahiptirler (Acar, 2013,26), (Çizim: 3).

2. Türk Sanatında Atlı Okçuluk ve Zihgir Kullanımı

Türk Sanatında atlı okçuluk ve zihgir kullanımı, birlikte veya ayrı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Hem yayanın hem de atlı süvarinin ok atarken kullandığı zihgir detayı; nadir örneklerde seçilmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi zihgir aslında atlı okçuluğa bağlı olarak gelişen bir materyaldir. Tarih boyunca Türklerde hem atlı okçuluk hem de kısa kompozit yay kullanımının bir gelişim çizgisi izlediği sanat eserlerinde görülmektedir. Türklerdeki bu olguyu kronolojik yöntemle değişik sanat eserleri üzerinde izleyerek örneklendirdik.

Özellikle Orta Asya coğrafyasında petrogliflerin ve tarihi resimlerin önemi bilinmektedir. Binlerce sayıdaki bu eserler üzerinde değişik dönemlere ait atlı okçu tasvirleri bulunmaktadır. Özellikle Saymalıtaş belirtilmelidir (Somuncuoğlu, 2011, 24). İskitlere ait kurganlarda ortaya çıkan vazolar önemli kısa yay verileri sunmaktadır (Fotoğraf: 14). Hatta bir örnekte fantastik bir figür üzerinde geriye doğru ok atan savaşçı tasviri önemlidir (Fotoğraf: 15). Hunlara ait kaya resimleri atlı okçulara ait örnekleri sunmaktadır (Fotoğraf: 16). Benzeri örnekler Göktürklerde de rastlıyoruz (Çoruhlu, 2011, 197;481). Kara-yus kaya resimleri, Çagonki kaya resimlerinde görülmektedir (Fotoğraf: 17-19). Emel Esin'in bir okçuyu gösteren Uygur resmi başparmak atışını göstermesi açısından önemlidir. Figür oturarak ok atsa da bilhassa başparmak kirişi çekiş hareketi anlaşılır bir şekilde gösterilmiştir (Fotoğraf: 20).

Kasru'l Hayru'l-Garbî Sarayındaki avlanan atlı figür, Türk sanatındaki aşına olduğumuz motiflere benzemektedir (Bivar, 1972 ,29). Av sahnesinde atın kuyruğu düğümlü olup, at koşar vaziyette gösterilirken, atın üstündeki avcı; yayını başparmak tutuşu ile çekmektedir (Fotoğraf: 21). Selçuklularda ise birçok farklı sanat eseri üzerinde atlı okçuları ve başparmak atışını görmek mümkündür (Fotoğraf: 22-26).

Yay burcunun tasviri Türk Sanatında çok sık uygulanmıştır. Bizim açımızdan önemi ise kentaursun geriye doğru, ejderhaya ok atarken gösterilmesidir (Esin, 2004, Resim 245). Kadim Türklerin at üstünde geriye doğru ok atmaları mevzuu

yay burcu tasvirinde karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf: 27-32). Kavs Burcu arkaya ok atan figür ve ejder Nasireddin Artuk (1200-1239) Mardin müzesinde kendi adına darp edilen birçok sikke üzerinde görülmektedir. Yay burcu sembolü kentavros figürü ve hareket halindeyken resmedilmiştir. Bedeni insan şeklinde kısmî cephe-den verilmiş olup, geriye dönerek kendi kuyruğundan çıkan, ağzını açarak saldırır durumdaki ejdere ok atarken gösterilmiştir (Uykur, 2017, 272-273). Türklerin dörtlüğe giden at üzerinde geriye ve ileriye doğru ok atmaları kaynaklarda da geçmektedir (Fotoğraf: 33), (Esin, 2004, Resim 332), (Esin, 1965, 182), (Diyarbakirli, 1975, 175).

Minyatürlerde zihgir tasvirleri ayrı bir yer tutmaktadır. Ayrıca atlı savaşçılar, avlanan atlılar ok atarken gösterilmiştir. Minyatürleri incelerken de konularına göre kronolojik sıra takip edilmiştir.

Anadolu Selçuklularında av ve savaş sahneleri saray eğlence hayatının bir bölümünü oluşturur. Özellikle Varka ile Gülşah minyatürlerinde ok ve yay oldukça sık resmedilmiştir (Süslü, 2007, 29; 51; 61; 135). Karahanlılarda, Büyük Selçuklularda, Moğollarda ve Timurlularda sürgün avları milli spor ve eğlence olmuştur (Fotoğraf: 34-36). Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in halifeye gönderdiği mektubunda ok ve yay işaretinin bulunduğu ve daha sonra unvanlarıyla mührünün üzerine de yay koyduğunu kaynaklar bildirmektedir (Turan, 1958, 23). Yüzüklerin Selçuklu döneminde hâkimiyetin gücün ve siyasi iktidarın sembolü olduğu bilinmektedir. Bu nedenle yüzük kaynaklarda kemer, taht, taç, kılıç gibi alametlerle birlikte zikredilmiştir (Oruç, 2017, 343). Selçuklularda sultani eğlencelerin önemi bir kısmının avlanma olduğu bilinmektedir. Selçuklularda bu av işlerine bakan avcılara "bâz-dâr" denilmektedir (Turan, 1958, 27). Bu avlarda yay ve okun kullanıldığı bilinmektedir.

Osmanlı döneminde ise minyatürlerde av sahnelerinin padişahlarla birlikte devam ettiği görülmektedir. Genellikle maiyetiyle birlikte avlanan padişahlar hareket halinde at üzerinde ok atarken gösterilmişlerdir (Fotoğraf: 37-40). Avlanan süvariler tasvirinde ise başparmakta zihgir görülmektedir (Fotoğraf: 41). Diğer önemli bir konu savaş manzaralarıdır. Resim içerisinde atlı okçular rahatlıkla seçilebilmektedir. İran'da Timurlu dönemine ait iki minyatürde hareketli atlı okçular izlenebilmektedir (Fotoğraf: 42, 43). Osmanlı savaş sahneleri de aynı şekilde karşımıza çıkar. Ancak daha durağan bir tasvir göze çarpmaktadır (Fotoğraf: 44-46). Osmanlı'da portrecilik anlayışı ile ele alınan padişah minyatürleri birçok detayı vermektedir (Ruhi, 2013,26). Bunlar arasında zihgir çok rahatlıkla anlaşılmaktadır. Özellikle kendisi de zihgir ustası olan Fatih Sultan Mehmet minyatürü en güzel zihgirli örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf: 47). Nakkaş Osman'ın II. Mehmet minyatüründe de kırmızı renkli zihgir gözükmemektedir (Fotoğraf: 48). Nigari'nin tasvir ettiği II. Selim'in nişangâha ok atarken sağ elinin baş parmağında zihgir görülmektedir (Fotoğraf: 49). Ayrıca II. Osman'ın minyatüründe de zihgir başparmağında izlenmektedir (Fotoğraf: 50). II. Mahmut'un okçuluktaki mahareti

meşhurdur. Birçok menzil taşı diktirdiği bilinmektedir. Kendisine ait zihgir Topkapı Sarayı Müzesinde sergilenmektedir (Acar, 2013, 27).

3. Gevale Kalesi'nde Bulunan Sedef Zihgir

Gevale kalesi 2015 yılı kazı sezonunda, G2 açmasında yer alan sarnıç boşaltma işleminde sedef malzemeli zihgir bulunmuştur.

Zihgirde parmağın girdiği bölüm 2.06x2.1 cm ölçülerinde olup, daireye çok yakın bir form vermektedir. Kaşın sivri tepe noktasından kulağın dış yüzeyi arasındaki yükseklik ise 3.31 cm ölçüsündedir. Zihgiri kulağın tepesinden dikey simetri ekseninin tam ortasından ikiye böldüğümüz zaman kulağın hemen solunda iki adet ince çatlak mevcuttur (Çizim: 4), (Fotoğraf: 13).

2. Değerlendirme

Zihgir kullanımı, batıda Macarlar hariç, Türkler, İran, Kore, Japon, Çin, Moğol gibi doğulu toplumlara has bir okçuluk malzemesidir. Bu milletlerin ortak özelliği ise kompozit yay kullanarak, zihgir ile birlikte başparmak atışı tekniğini kullanmalarıdır. Dünya savaş tarihinde ise genel kanaate göre Türkler-İskitler (Sakalar) atlı okçuluğu keşfetmiş olup, Hunlarla birlikte bunu en mükemmel hale getirmişlerdir. Hunlar döneminde çocuklar küçük yaşlarından itibaren askeri eğitim alırlardı. Erkek çocukları koyun üzerinde küçük hayvanlara ok atarlar, büyüyünce tavşan ve tilki avlarlardı (Göksu, 2018, 24). Gevale Kalesinde 5-6 yaşlarında bir çocuğa ait zihgir bulunmuştur (Aygör-Acar, 2022). Böylece Orta Asya'dan Anadolu'ya Türklerde okçuluğun çocuk yaştan itibaren öğretilmesi geleneğinin değişmeden devam ettiği görülmektedir. Türklerin atlı okçuluktaki ünleri ve maharetleri dönemin kaynaklarında anlatılmaktadır. Yukarıda incelediğimiz sanat eserleri de bunu ispat etmektedir. Sanat eserlerinde atlı okçuluğa ve başparmak çekişine özellikle vurgu yapılması, zihgirle olan bağından kaynaklanmaktadır. Zihgirsiz atış da mümkündür. Ancak yaralanmaları ve nasırlaşmayı önlemesi, zamanla onu zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk libresi büyük sert yayların yaygınlaşmasıyla artmış olabilir. Nitekim Topkapı Müzesindeki savaş yayları 90 ile 160 libre arasında oldukça sert yaylardır (Karpowicz, 2018, 217). Günümüz geleneksel menzil okçuları limitli 50 librelik, limitsizde ise 50 libre üstü yay kullanabilmektedir. Ömer Koç (Geleneksel Türk Okçuluğu Federasyon Yönetim Kurulu Üyesi Organizasyon İşleri Müdürü) ile yapılan görüşmede: Günümüzde yüksek libreli yaylara daha çok menzil atışlarında ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Ancak halen Osmanlı Devri okçuluğundan çok uzaktayız. Günümüzde Osmanlı döneminin 90-160 librelik yaylarını çekecek sporcu çok nadir bulunabilir şeklinde yorumu bulunmaktadır. Mevcut verilere göre zihgirin Orta çağda Türk-İslam dünyasında yaygın kullanımı olduğu söylenebilse de; Topkapı Sarayındaki bilinen örnekler Osmanlı Dönemine aittir. Topkapı Sarayında ok atmaya mahsus zihgirler bulunmaktadır (Cenkman, 1948, 168). Selçuklu zihgiri diyebileceğimiz bir örnek halen mevcut değildir. Her ne kadar örnek bulunmasa da Türklerin ilk zamanlarından beri atlı okçuluğa verdikleri

değer ve önem bilinmektedir. Böylece ilk zamanlarda baŐparmaęı korumak için deri, kumaŐ, keçe, vb malzemeyi zihgir amaçlı kullanmış olmaları mantıklı görünmektedir.

Tarihte zihgir; savaş, spor ve takı (ziynet, yüzük, takı) amaçlarıyla kullanılmıştır. 16.ve 17. Yüzyıllarda kadın ziynet eşyası olarak zihgir sayılmaktadır (Tekin, 2018, 539). Günümüzde geleneksel okçuluk sporunda kullanıldığı gibi takı olarak da halen üretilmektedir. Zihgirin ana maddesinin kemik, boynuz, taÇ veya çeŐitli madenler gibi sert alaŐımlardan yapıldığı tespit edilmektedir. Ancak Gevale Kalesinde ele geçen zihgir daha önce görülmeyen farklı bir malzeme ile karşımıza çıkmaktadır. Ok atıŐına izin vermeyecek kadar narin, kırılğan sedeften üretilmesidir. Burada neden sedef malzeme tercih etmiŐlerdi meselesi karşımıza çıkmaktadır. İlk baŐta okçulukta kullanılamayacağına göre bir takı olması ihtimali üzerinde durulmuŐtur. Sonrasında bir kadına ait aksesuar olabileceği düŐünülmüŐtür.  nk  Gevale Kalesi kazılarında kadınlara ait birçok cam bilezik de ele geçmiştir (Yavuzylmaz, 2017, 56). Tarih içinde kadınlara zihgiri gerçekten aksesuar olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Ruscuk'taki kadın terekelerinde tespit edilen takı ve aksesuarlarda zihgir geçmektedir. Zihgire, Ruscuk kayıtlarında, kadın terekelerinde rastlanmıŐ olması ilk baŐta ŐaŐırtıcı gelse de; zihgir kadınlar tarafından s s amacıyla kullanılmıştır (Genç, 2003, 234-235). IV Murad'ın torunu Fatma Hanım'a ait bir zihgir kayıtlarda geçmektedir (Küpeli, 2016, 164).

Gevale'nin sedef zihgiri daha sonra, her ne kadar malzeme açısından benzeri olmasa da, baŐka zihgir örneklerinin  l leri ile karŐılaŐtırılmıŐtır. Topkapı sarayındaki zihgirler 22-24 mm. arasında  l lm Őt r (Acar, 2013, 28). Saray'daki pa-diŐah ve yüksek rütbeli devlet erk nının zihgirleri altın  akmalı ve değerli taşlarla mihlidir (Kuşoğlu, 2006, 256). Manchester Müzesi'nde 19. ve 20. yüzyıl baŐlarına tarihlenen Osmanlı zihgirleri 20-22 mm arasını göstermektedir (Altinkulp, 2015, atli_ok uluk.com) (Fotoğraf: 51-53). Beçin Kalesi kazılarında 1995 yılında 19 mm çapında gümüş bir zihgir bulunmuştur ( nal, 2018). (Fotoğraf: 54) Yine Topkapı Sarayında bulunan, II. Mahmud'un bizzat kullandırken çatlaması üzerine uğur sayarak muhafaza edilen, zihgir ise 24 mm çapındadır (Acar, 2013, 27). Bu zihgirde baŐparmaęı korumak için kulak adı verilen deri bir parça da bulunmaktadır. Böylece zihgir içindeki parmak 20-21 mm aralığında bir boŐluk içerisinde yer almaktadır. Gevale Kalesinin sedef zihgiri de 21 mm çapta imal edilmiştir ( izim:4). Tüm bu veriler ile sedef zihgiri kıyasladığımızda çıkardığımız sonuç Őoyledir. Ebatlar açısından okçulukta kullanılan Osmanlı zihgirlerinin  l leri, Gevale kalesi sedef zihgiri ile hemen hemen aynıdır. Aynı  l ye sahip olanlar olduğu gibi, 1 veya 2 mm farklı olanlar da bulunmaktadır. Yoğun ok atan bir kiŐinin başparmak deformasyonu göz önüne alındığında 21cm. başparmak ölüsünün bir erkeğe ait olabileceği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca zihgirin erkek kullanımı ile ilgili baŐka bir delil günümüzden verilebilir. Ömer Koç (Geleneksel Türk Okçuluğu Federasyon Yönetim Kurulu  yesi Organizasyon Őleri Müdürü) ile yapılan görüŐmeye göre: Günümüzde geleneksel okçuluk sporu ile uęraŐan kimselerde de başparmak deforma-

yonu görülmektedir. Hatta sol başparmak ile karşılaştırıldığında; sağ elle atış yapan başparmak iki kat daha büyük bir yapıya kavuşabilmektedir. Hasan Koç, Geleneksel Okçulukta 2014 yılı Dünya Şampiyonudur. Ulusal ve Uluslararası geleneksel okçulukta birçok başarısı bulunmaktadır. Tüm bu başarılar yoğun bir ok atışı ile gerçekleşmekte olup, kendisinin zihgir ölçüsü 23 mm çap ebatlarındadır. Böylece ilk sav, yani sedef zihgirin bir kadına ait olabileceği, geçerliliğini yitirmiştir.

Sonuç

Araştırmalarımızda zihgir konusundaki çalışmaların henüz yeni olduğu tespit edilmiştir. Müzelerde çok örnek olmasına karşın araştırmacıların dikkatini çekmemiştir. İlerideki çalışmalarda çok farklı malzeme ve çeşitte zihgirlerle karşılaşılması ihtimal dâhilindedir.

Zihgir tarih içerisinde hem erkekler hem de kadınlar tarafından yüzük, ziyaret eşyası anlamında da kullanıldığını biliyoruz. Özellikle Osmanlı Padişah portrelerine ait minyatür sahnelerinde zihgirin başparmakta gösterildiğini izleyebiliyoruz. Topkapı sarayındaki değerli taşlarla kakmalı, işlemeli zihgir örnekleri de bunu kanıtlamaktadır. Gevale Kalesinin sedef zihgirine gelince; bir erkeğe aittir, hassas ve kırılğan yapısından ötürü ve Osmanlı döneminde takı şeklindeki kullanımına bağlı olarak büyük bir olasılıkla Orta çağda bir sultan veya şehzadeye ait, özel törenlerde kullanılan bir aksesuar olmalıdır. Gevale kalesi en son Fatih Sultan Mehmet döneminde alınmıştır. Kalenin yoğun kullanımı Selçuklu ve Karamanoğulları dönemi arasındadır. Sedef türünden bir malzemenin halk tarafından tercih edilemeyeceği de düşünülürse büyük bir olasılıkla Selçuklu veya Karamanoğulları döneminin sultan, emir veya şehzadesine ait takı, süs eşyası amacıyla kullanılan bir zihgir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı bir malzemenin belki de tek örneğin sedef bir malzemenin zihgir şeklinde bir yüzükte kullanılması, Selçuklu başkenti Konya'sında bulunması, tarihsel sürekliliğin devamlılığı açısından manidardır. Özellikle Osmanlı Padişah zihgirlerinden, aksesuar olarak kullanılan süslemeli örnekleri ve minyatürlerdeki sultan zihgirleri düşünüldüğünde bu süreç daha iyi anlaşılmaktadır.

Zihgirin Türk tarihindeki en eski varlığını günümüze ulaşan sanat eserlerinin detaylarında görmek mümkündür. Çünkü kurganlarda maddi kültür varlığı olarak zihgir bulunmamıştır. İskit vazolarında ve petrogliflerde Türk yaylarının başparmak tutuş şekline göre zihgirin kullanıldığı kanaatine varabiliyoruz. Benzer şekilde Selçuklu dönemi okçuluğunda başparmak çekişine göre; minyatürlerde, çinilerde, sikkelerde, zihgirin varlığı görülmektedir. Osmanlı döneminde ise doğrudan hem maddi kültür varlığı olarak müzelerde bilinirken, hem de minyatürlerde açıkça zihgir tasvirleri ile karşılaşılmaktadır. Günümüzde kesin zihgir tarihlemesi Osmanlı dönemi için mümkün gözükmemektedir. Ancak bazı müzelerdeki Bizans, Selçuklu hatta Roma dönemi olarak zihgir sınıflandırmaları oldukça sorunlu durmaktadır. Zihgirler ciddi bir tasnif, araştırma ve arkeometrinin testlerine tabii tutularak bilimsel anlamda gerçekliğe kavuşturulmayı beklemektedir.

Author Contributions / Yazarların Katkısı: In the each of th conceptualization, methodology, software, investigation, writing review, editing and discussion processes, author-1 contribution rate is 51% and author-2 contribution rate is 49%.. / Kavramsallaştırma, metodoloji, yazılım, araştırma, metin taslağının hazırlanması, metnin yazılması ve tartışma süreçlerinin her birinde, yazar-1 katkı oranı %51, yazar-2 katkı oranı %49'dur.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Acar, Şinasi. Osmanlıda Sportif Atıcılık Nişan Taşları. İstanbul: YEM Yayın, 2013.
- And, Metin. Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitolojyası. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- Aygör, Erkan. "Konya Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan Ok Uçlarının Değerlendirilmesi", MARSOP 11/ 16 (Nisan 2017), 7-24.
- Aygör, Erkan. "Konya Gevale Kalesi 2016 Yılı Kazısında Bulunan Ok Uçları", Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 62 (Mayıs 2018), 283-306.
- Aygör, Erkan- Acar Musa. "Konya Gevale Kalesi 2019 Yılı Kazısında Bulunan Bir Çocuk Zihgiri Ve Karşılaştırmalı Araştırması", Sanat Tarihi Dergisi 31/2 (Ekim 2022), 1235-1251.
- Bingöl, Orhan. Arkeolojik Mimaride Resim (İ.Ö. 30,000-500). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2015.
- Bivar., A. D. H. "Cavalry Equipment and Tactics on the Euphrates Frontier", Dumbarton Oaks Papers, 26, (1972) 271-291.
- Canby, Vorys, Jeanny. "Hittite Art", The Biblical Archaeologist, 52/2-3, Reflections of a Late Bronze Age, The Hittites (Jun. - Sep., 1989), 109-129
- Cenkman, Emin. Osmanlı Sarayı Ve Kıyafetleri. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1948.
- Çaycı, Ahmet. Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen Ve Burç Tasvirleri. Ankara: Kültür Bakanlığı, 2002.
- Çaycı, Ahmet- Şimşir, Zekeriya. "Konya Filobad Sarayı Bulundu". Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA) 4 (Aralık 2019), 303-310.
- Çaycı, Ahmet- Şimşir, Zekeriya. "Gevale Kalesi 2017 Yılı Kazı Çalışmaları", 40. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, (Çanakkale, 7-11 Mayıs 2018), C.I, Ankara, 2019, 49-62.
- Çerezçi Oktay Özlem Jale. "Göktürk Devri Ok Uçları", MASROP, 11/ 16 (Nisan 2017), 25-44.
- Çoruhlu, Yaşar. Erken Devir Türk Sanatı. İstanbul: Kabalıcı Yayın, 2011.
- Diyarbakirli, Nejat. Hun Sanatı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1972.
- Doğan Hasol. "Sedef", Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul: YEM Yayın, 1998, 399.
- Esin, Emel. "Alp Şahsiyetinin Türk Sanatında Görünüşü", Türk Kültürü, XXXIV (1965) 769-772.
- Esin, Emel. Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler. İstanbul : Kabalıcı Yayın Evi, 2004.
- Göksu, Erkan. Okla Yükselen Millet Türklerde Ok ve Okçuluk. İstanbul: Okçular Vakfı, 2018
- Kahraman, Atif. Osmanlı Devleti'nde Spor. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995
- Karpowicz. Adam. Osmanlı Türk Yayıları İmalı ve Tasarım. çev. M. Yılmaz Akbulut, İstanbul: Okçular Vakfı, 2018.
- Keegan, John. Savaş Sanatı Tarihi. çev. Füsün Dokuer, İstanbul: Say Yayınları, 1995.
- Konak, Ruhi. "Osmanlı Minyatür Sanatında Padişah Portreciliğinin İlk Örnekleri Ve Geleneğe Katkıları" Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 8/5 (Spring 2013), 425-439.
- Kuşoğlu, Zeki, Mehmet. Resimli Ansiklopedik Kuyumculuk ve Maden Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2006.
- Küçükaşçı Sabri Mustafa. "Yüzük", İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 44/ 55-58 Ankara: TDV Yayınları, 2013.
- Küpeli Özer. "IV. Murad'ın Torunu Fatma Hanım Sultan'ın Muhallefatı", Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi II/2 (Aralık 2016), 163-175.

- Lobell, Jarrett A., and Powell, Eric, A. "The Story of the Horse", *Archaeology* 68/4 (July/August 2015), 28-33
- Mahir, Banu. *Osmanlı Minyatür Sanatı*. İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2005
- Martinov, A., İ. Altay Kaya Resimleri Biçiktu-Boom.  ev. Z. Bağlan  zer, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 2013
- McMahon, Gregory. "The History of The Hittites", *Across the Anatolian Plateau: Readings in the Archaeology of Ancient Turkey*, 62/453 (AASOR 57 2000, 2002), 59-75
- Oruç, Z riye. "Selçuklularda Bir H kimiyet Al meti Olan Mühür-Yüzük Ve Kullanımı  zerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal AraŐtırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research* 10/54 (2017), 340-349.
-  lmez Nurhan Filiz-  zdamar Halit. "Bir Yüzüğün  yk s : Zihgir", *İdil* 6 /33 (2017), 1555-1579.
-  ney, Gönül."İran Selçukluları İle Mukayeseli Olarak Anadolu Selçuklularında Atlı Av Sahneleri", *Anadolu(Anatolia)* XI (1969), 121-138.
-  ney, Gönül-Çobanlı, Zehra. *Anadolu'da Türk Devri  ini Ve Seramik*. İstanbul: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayını, 2007.
-  zdemir Hasan Hüseyin- Őimsir Zekeriya. "Gevale Kalesinde Ortaya  ıkartılan Seramiklerde Kap Formları". *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)* 5 (2020), 59-77.
- Sızdıkov, Bağdualet. *Kazakistan ve çevresindeki İskit ve Sarmat Silahları*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Süslü,  zden. *Tasvirlerine Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2007.
- Şen, Ahmet. "Konya Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan TaÇ G lleler (2013-2016)", *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)* 4 (Aralık 2019), 189-224.
- Ő k n, Ziya. "Zihgir" *Farsça-türkçe l gat: Gencinei G ftar*; Ferhengi Ziya, İstanbul: Mili Eğitim Basımevi, 1964.
- Tietze Andreas and Lazard Gilbert, (1967), "Persian Loanwords in Anatolian Turkish", *Oriens* 20 (1967), 125-168.
- Turan, Osman. *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1958.
- Uykur, Ramazan. *Madenden Yansıyan Tarih Artuklu Sikkeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2017.
-  nal, Hüseyin, Rahmi. *Beçin Kazılarının 15 Yılı (1995-2009)*. Muğla: Muğla BüyükŐehir Belediyesi, 2018.
-  nsal, Yücel. *Türk Ok luğu*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1999.
- Yamauchi, Edwin. "Invading Hordes from the Russian Steppes", *The Biblical Archaeologist* 46/ 2 (Spring, 1983), 90-99.
- Yavuz Kemal-Canatar Mehmet. *Mustafa Kani Bey Ok luk Kitabı 1836*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti & Ok luk Enstitüsü, 2010.
- Yavuzylmaz, Ahmet." Gevale Kalesi Cam Bilezik Buluntuları", *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyum Bildirileri 1* (02-05 Kasım 2016), 49-62.

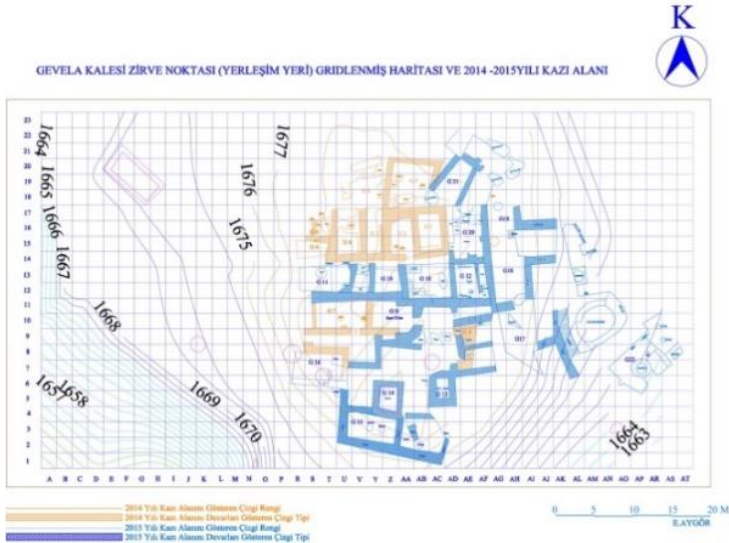
Şekiller

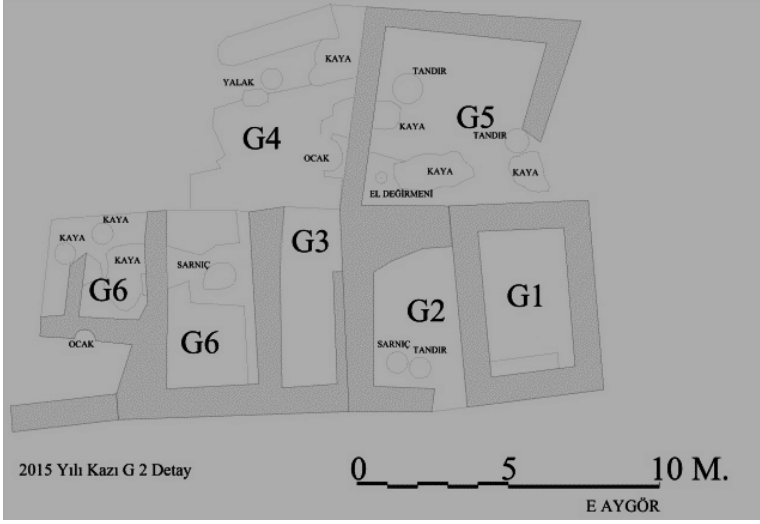
Fotoğraf 1. Konya'nın yaklaşık 9 km. kadar batısında bulunan Gevale Kalesi, 1710 m. Yüksekliğe sahip olan Takkeli Dağ'ın zirvesinde yer almaktadır.

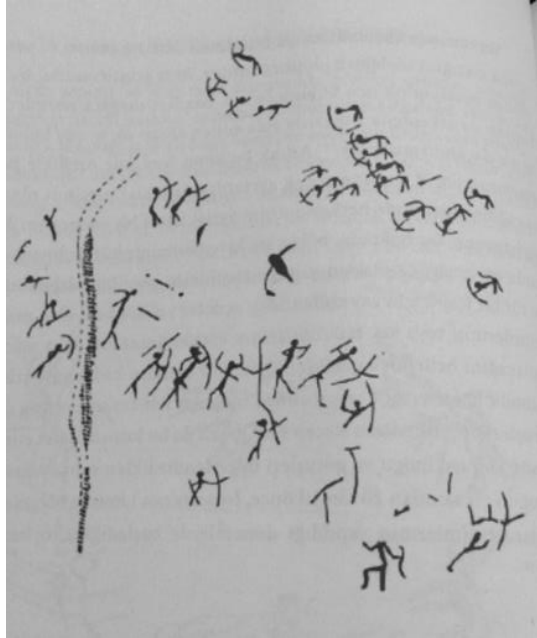
Fotoğraf 2. Gevale (Takkeli Dağı) Kazı Alanı Genel Görünüşü

Çizim 1. Gevale Kalesi 2014-2015 Kazı Alanı Haritası

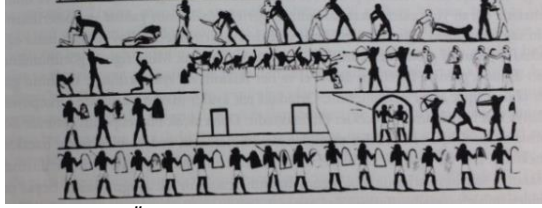
Çizim 2. Gevale Kalesi 2015 Yılı G2 Açması, Sedef Zihginin Bulunduğu Sarnıç

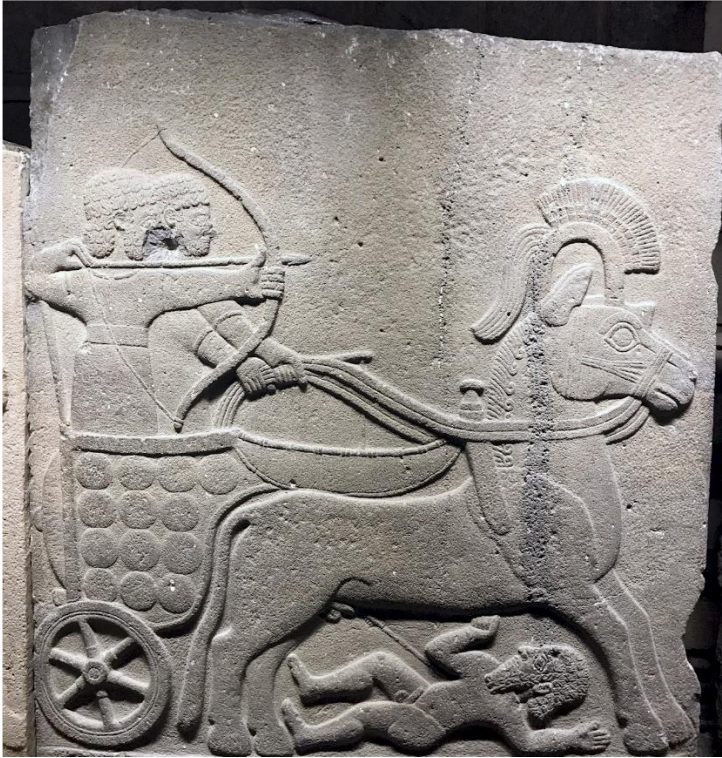
Fotoğraf 3. İspanya'nın Levante Bölgesinde Bulunan Molino de las Fuentes Mağarasındaki «Okçuların Cengi» Kaya Resmi (Erkan Göksu)

Fotoğraf 4. *Çatalhöyük Geyik Avı Mellaart. (Orhan Bingöl)*

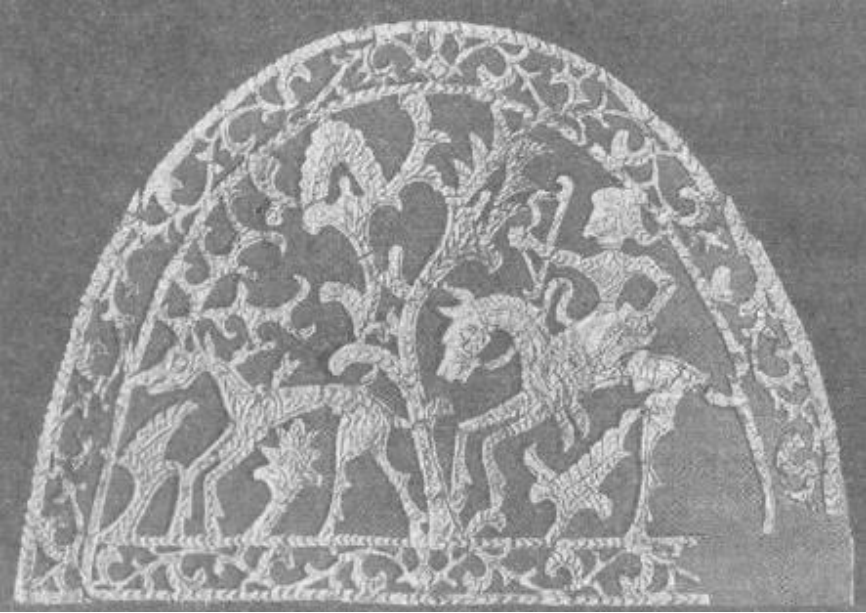
Fotoğraf 5. *Mısır Güreşçiler (M.Ö 2133-1992) Beni Hassan 3. Bakt'ın Mezarı Kireçtaşı Üzerine Duvar Resmi Michalowski, (Orhan Bingöl)*

Fotoğraf 6. *Karkamış Hitit Arabalı okçu Anadolu Medeniyetleri Müzesi (<https://www.hittitemonuments.com/karkamis/kargamis06-t.htm>)*

Fotoğraf 7. Assur Resmî Aslan Avı Suriye Til Barsip Saray Salon M.Ö. 7 Yy. (Orhan Bingöl)

Fotoğraf 8. Gyunkova Kurganında Bulunan Levha Atlı İskit Okçusu Çernenko 1981 (B. SIZDIKOV)

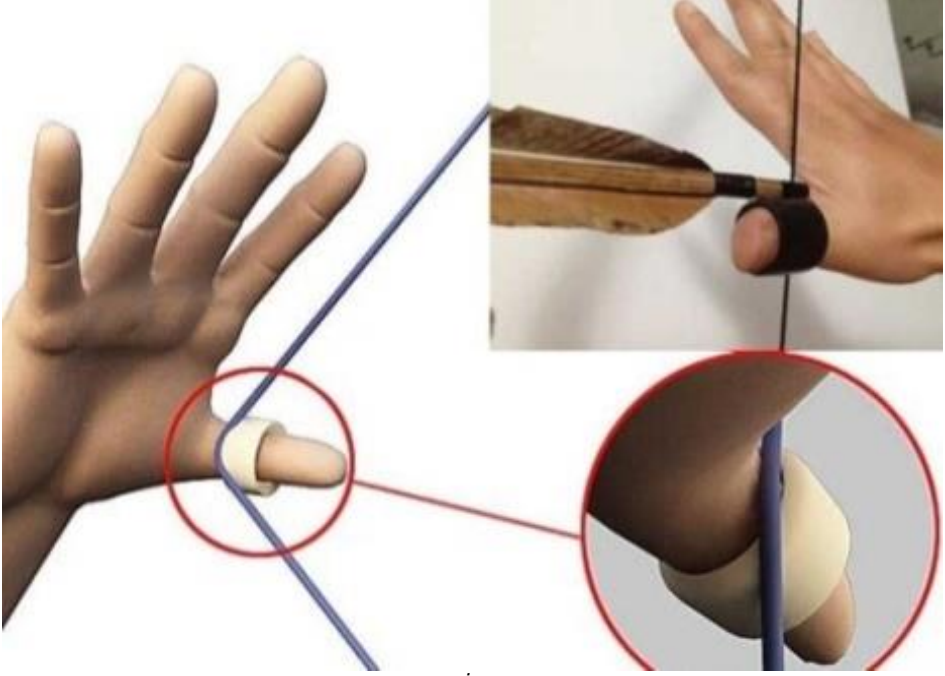

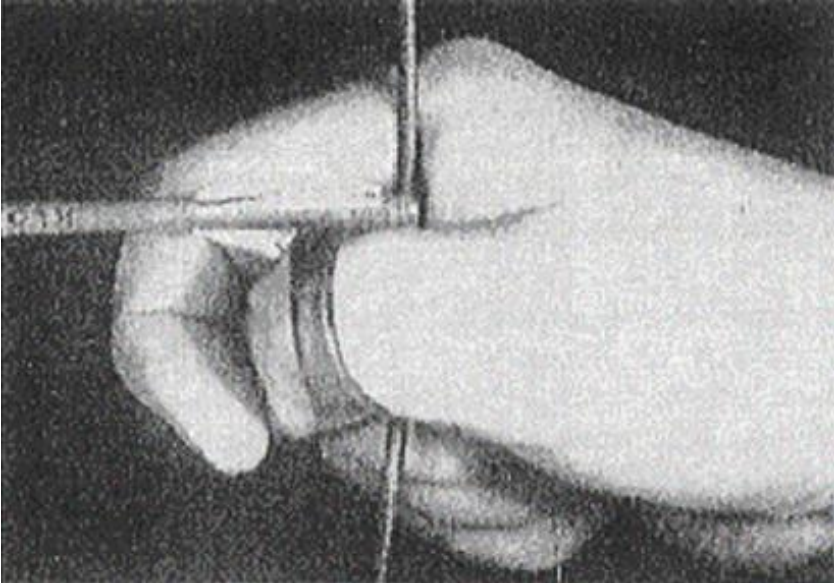
Fotoğraf 9. Atlı okçular, Asurluların peşine düşüyorlar. Bu kabartma, Ashurnasirpal II sarayındandır (M.Ö.883-859)(Edwin Yamauchi)

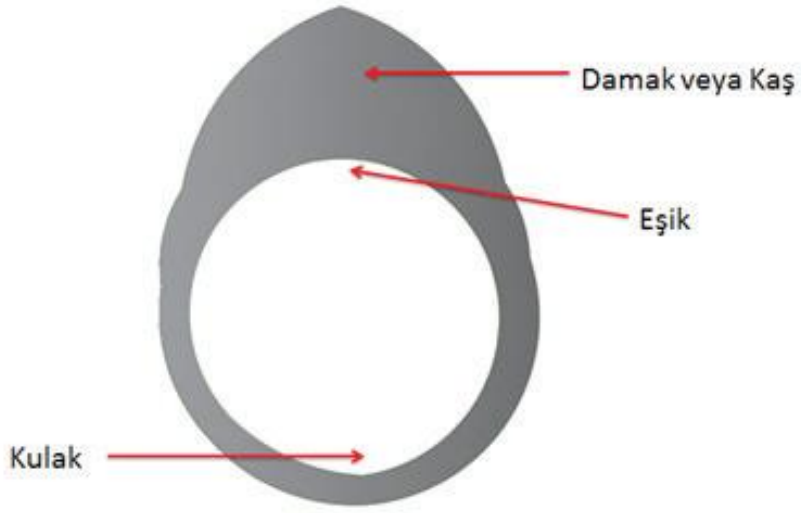
Fotoğraf 10. M.Ö. 650 Asurlular Araplarla savaşıyor. Araplar deveye binerken Asurlular atın ön tarafında oturarak ok atıyor. (John Keegan)

Fotoğraf 11. Zihgir İle Başparmak Tekniği

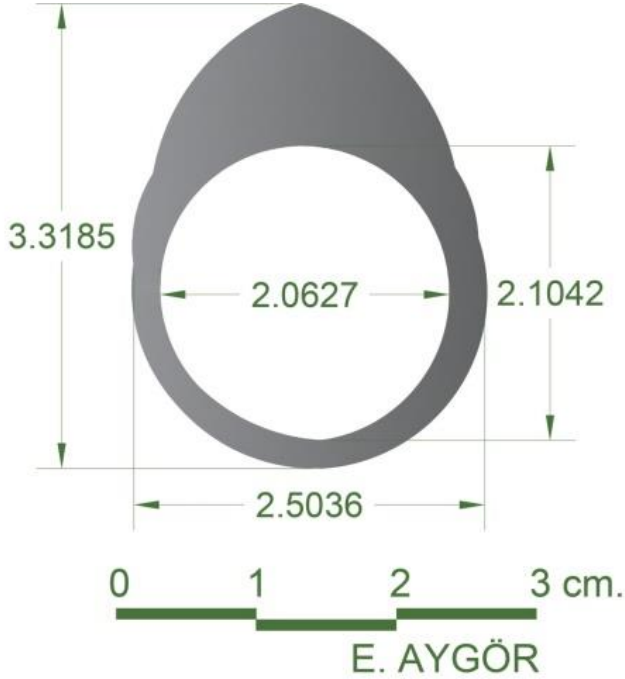

Fotoğraf 12. Okçu Yüzüğü Zihgir Kullanımı (Priscilla Mary Işın)

Zihgirin Bölümleri

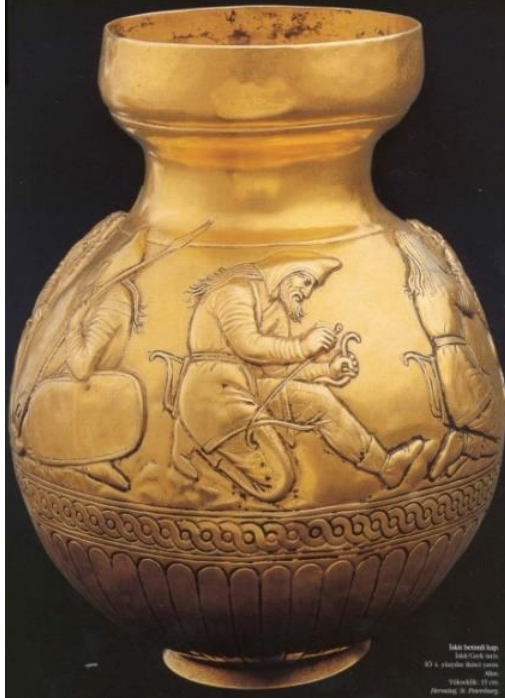
Çizim 3. Zihgirin Bölümleri (E.Aygör-M. Acar)

Çizim 4. Gevale Kalesi Sedef Zihgir ve Ölçüleri

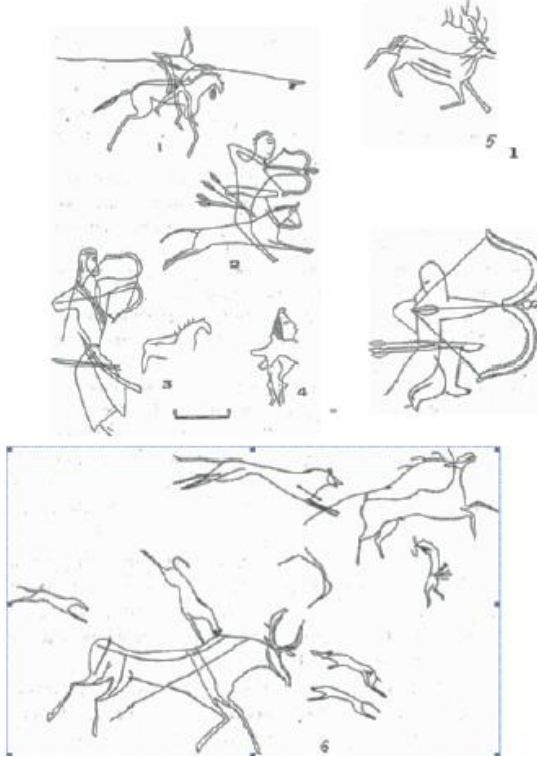
Fotoğraf 13. Gevale Kalesi Sedef Zihgir Fotoğrafi

Fotoğraf 14. Kısa Kompozit Yay Kurarken İskit Okçusu Hermitaj, St. Petersburg (M.Ö. 4. YY)

Fotoğraf 15. Kul Oba'da Bulunmuş İskit Kabi Hermitaj. St. Petersburg (M.Ö. 4. YY)

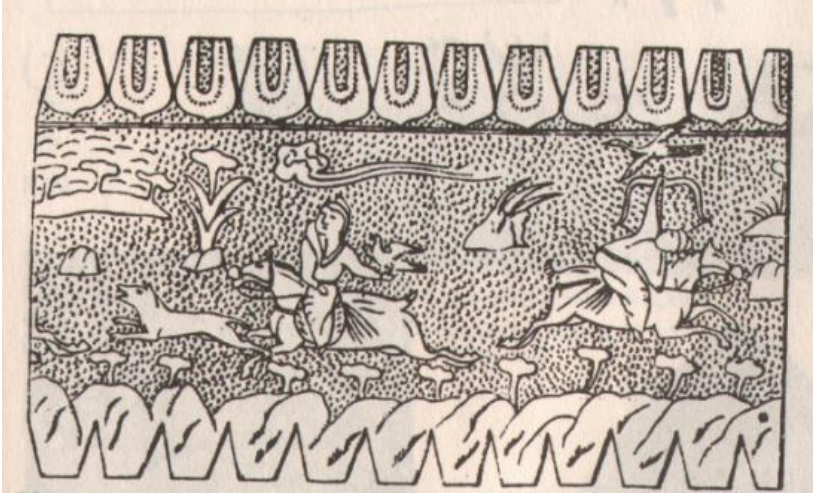
Fotoğraf 16. Altaylar Hun Dönemine Ait Kaya Resimler (A.İ. MARTINOV)

Fotoğraf 17. Göktürk Kaya Resimleri (Erkan Göksu)

Fotoğraf 18. Göktürk Dönemi Kaya Resmi Çaganki Kaya Resmi (Jale Özlem ÇEREZCİ)

Fotoğraf 19. *Sibirya'da Göktürkler'e atfedilen bir mezarda bulunan madeni tabaka atlı okçu av sahnesi (Emel Esin: 2004)*

Fotoğraf 20. *Bir Okçuyu Gösteren Uygur Resmi Başparmak Tutuşu (Emel Esin)*

Fotoğraf 21. Kasru'l- Hayru'l-Garbî Sarayına Ait Freskoda Avcı Figürü, MS 727, Ürdün, (https://www.sanatin Yolculugu.com/kasrul-hayrul-garbi/#google_vignette)

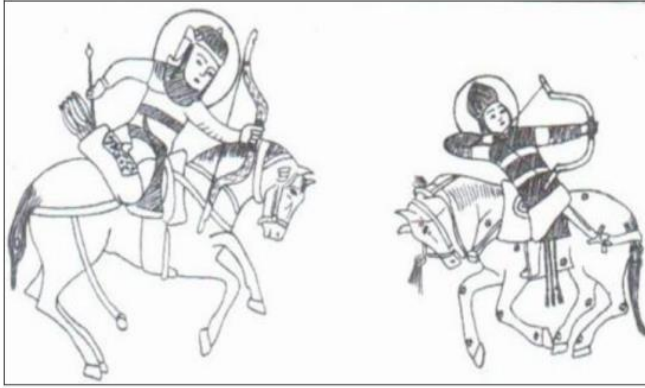

Fotoğraf 22. Avlanan Selçuklu Avcı Figürü Konya Koyunoğlu Müzesi (Erkan Göksu)

Fotoğraf 23. Kabad Abad Saray Çinisi Ok Atan Fiğür (Gönül Öney-Zehra Çoban)

Fotoğraf 24. Selçuklu Okçu Süvariler, Varka ve Gülşah (13.Yüzyıl ilk yarısı), (Erdem Yücel)

Fotoğraf 25. IV. Rükneddin Kılıç Aslan Sikkesinde Atlı Okçu (Erkan Göksu)

Fotoğraf 26. *Kitâbu't Tiryâk Başlık Sayfası 13. yüzyıl Kuzey Irak karşılıklı ok atan atlılar Avusturya Ulusal Kütüphanesi (Markus Hattstesin- Peter Delius)*

Fotoğraf 27. *Artuklu Nasreddin Artuk Aslan Sikkesi Yay Burcu (Ahmet ÇAYCI)*

Fotoğraf 28. Cizre Dicle Köprüsü Yay Burcu

Fotoğraf 29. Cevzahir- Yay Gezegen ve Burçlarında Yay Burcu (Ahmet ÇAYCI)

Fotoğraf 30. Abdurrahman es-Sufi Minyatüründe Yay Burcu (Ahmet ÇAYCI)

Fotoğraf 31. 1590 Yay burcu (S. Bağcı)

Fotoğraf 32. Metâliu's -Saade yazmasında kentaurs figürü (Metin And)

Fotoğraf 33. 16. Yüzyıla ait murakkada dört nala giderken arkaya ok atan figür, Kazvin (Yücel Erdem)

Fotoğraf 34. Şahnâme 1331 Behram Gur Avlanırken (Mazhar Ş. İpşiroğlu)

Fotoğraf 35. *Camiu't -Tevârih XIV. Yüzyıl Başı Azgın Atlar (Mazhar Ş. İpşiroğlu)*

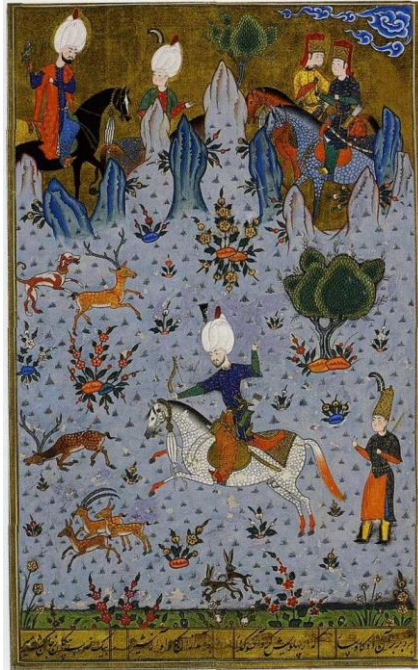
Fotoğraf 36. *Behram Gur Avlanırken, 14. Yüzyıl (Ernst Kühner)*

Fotoğraf 37. *Hünernâme I (1579-1584) II. Murat Ok Atarken, Nakkaş Osman (Banu Mahir)*

Fotoğraf 38. *Hünernâme II. (1588) Kanuni Sultan Süleyman Ok Atarken, Nakkaş Osman, (Banu Mahir)*

Fotoğraf 39. *Süleymannâme , (1558) Kanuni Sultan Süleyman Avlanırken Nakkaş Osman (S. Bağcı)*

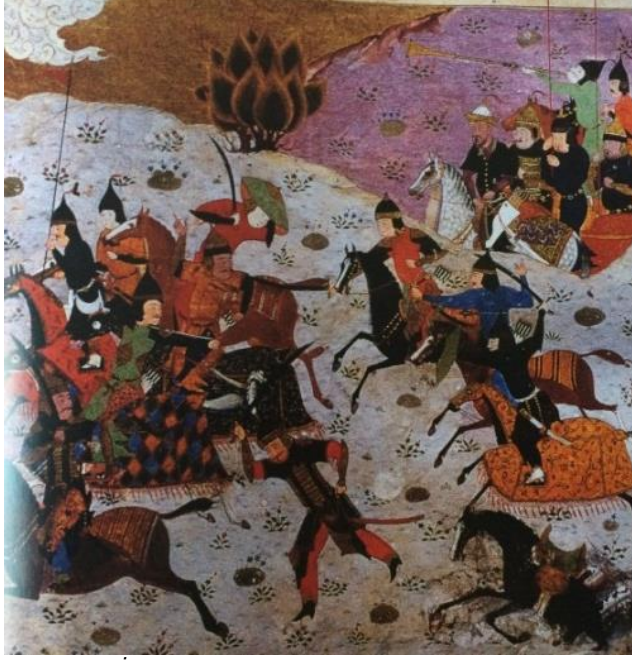

Fotoğraf 40.(1588) *Kanuni Sultan Süleyman'ın Filibe Sarayında Avlanması, Hünernâme II, Nakkaş Osman, (S.Bağcı)*

Fotoğraf 41. *Avlanan Süvariler. Arifi, Guyu Çevgan, Zihgir takmış avcı (1539-1540) (S. Bağcı, F.Çağman, G. Renda, Z.Tanındı)*

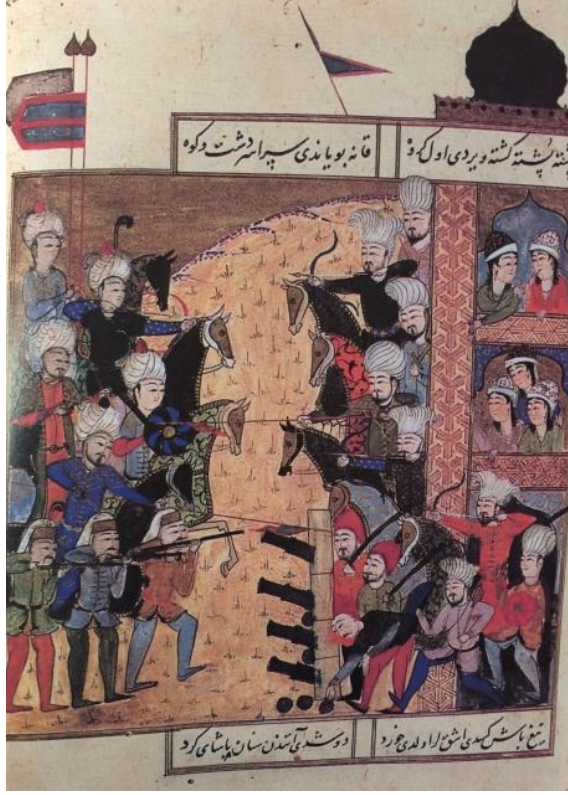

Fotoğraf 42. *Zafername İran Minyatürü Timur Semerkant'a Girerken (1486) Atlı süvariler arkaya dönerek ok atmaları (Markus Hattstesin- Peter Delius)*

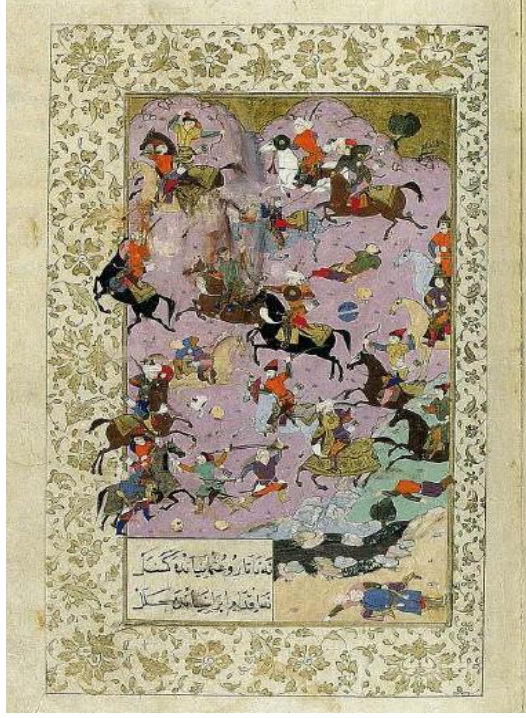
Fotoğraf 43. *Şehname Tebriz, Paris Louvre Müzesi Feremuz Kabil emirinin ordusunu izlerken Atlı Okçular (Markus Hattstesin- Peter Delius)*

Fotoğraf 44. Selimname Kale Kuşatması 1525 (Banu Mahir)

Fotoğraf 45. Haçova Savaşı (1605) Divan-ı Nadiri Sağ Üstte Ath Okçular (S.Bağcı)

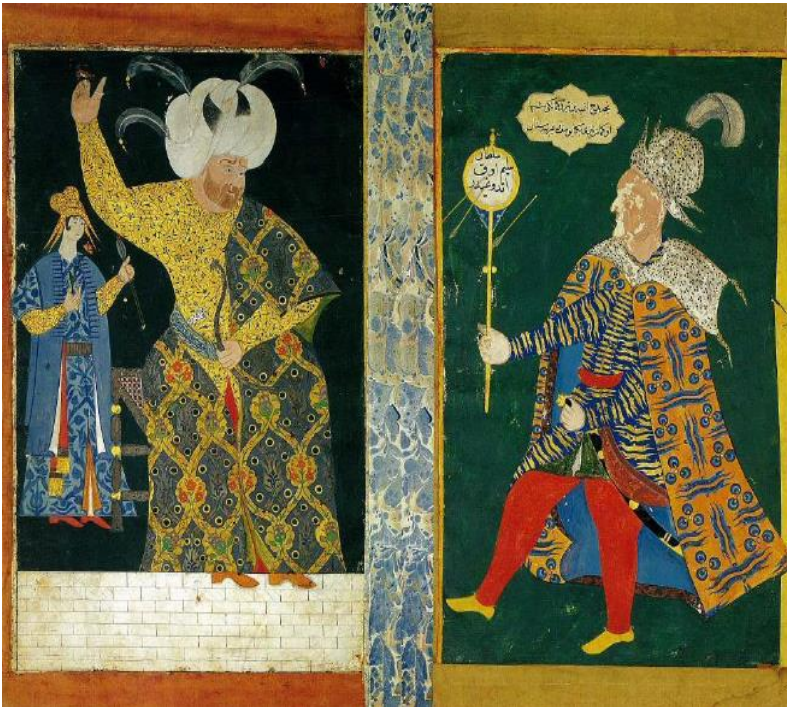
Fotoğraf 46. Nadiri(1620) *Şehname* (S.Bağcı)

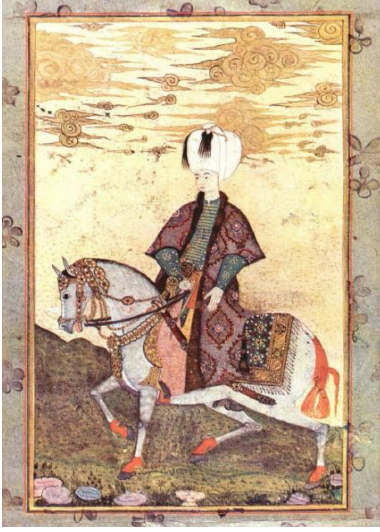
Fotoğraf 47. Nakkaş Sinan Bey veya Şiblizade Ahmet tarafından (1480 yılında yapıldığı düşünülen) Sultan II. Mehmet portresi ve Sultan'ın başparmağında takılı olan zihgir (M. And)

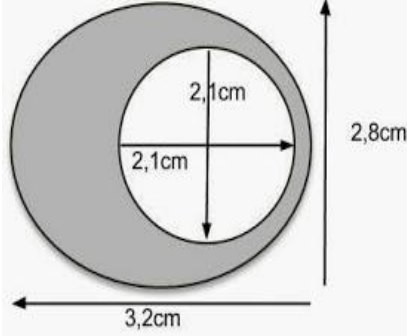
Fotoğraf 48. (1576) Nakkaş Osman'ın Sultan II. Mehmet portresi ve Sultan'ın sağ el başparmağındaki kırmızı renkli, üzeri süslü zihgir, Nakkaş Osman (B. Mahir)

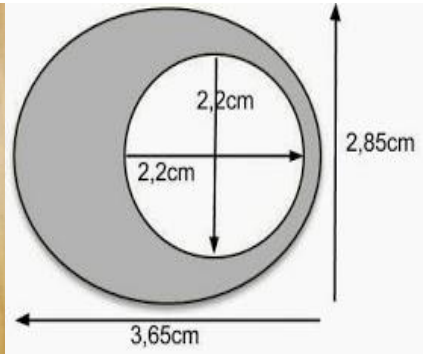
Fotoğraf 49. Nigari'nin Tasvir ettiği (1561-62) Şehzade Selim ok atarken (S. Bağcı) *İstem* 42 (2023), 85-122

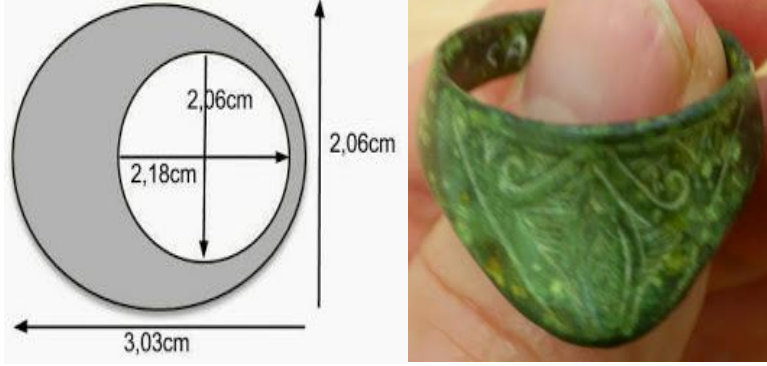
Fotoğraf 50. II. Osman (F. Çağman)

Fotoğraf 51. Manchester Müzesi - Osmanlı Zihgirler (Gökmen Altinkulp) (atli_okculuk.com)

Fotoğraf 52. Manchester Müzesi - Osmanlı Zihgirler (Gökmen Altinkulp) (atli_okculuk.com)

Fotoğraf 53. Manchester Müzesi - Osmanlı Zihgirler (Gökmen Altinkulp) (atli_okculuk.com)

Fotoğraf 54. Beçin Kalesi 1995 Yılı Kazısında Bulunmuş Gümüş Zihgir (R. H. Ünal)